

BUDAPESTI ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 16 korona. — Félévre 8 korona.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., CSÖMÖRI-ÚT 95. I.
Kéziratokat vissza nem küldünk.

Megjelen havonta 2-szer és pedig vagy a hónap 26-ka, vagy 30-ka vagy pedig reá következő 3-a; — 12-ke, vagy 15-ke vagy 18-ka közötti napokon.

Hirdetések felvételnek a szerkesztőségben
VII., CSÖMÖRI-ÚT 95. I.Egyes füzet ára 70 fillér és kapható: TAKACS BÉLA, VI.,
Andrássy-út 57. sz., LINDNER PAULA, VIII., Rákóczy-tér
19. sz. és BURGER V., VII., Erzsébet-körút 51. szám alatti
dohánytőzsdéjében.

KÖZGAZDASÁGUNK FEJLŐDÉSÉNEK HÁTRÁLTATÓI.

V*. Nem a mi találmányunk az az általánosan ismert, úton-útfélén hangoztatott igazság, hogy a magyar közgazdasági élet, saját uzsora-pénzintézetei »működése« miatt nem képes fejlődni. De újra és újra mégis vissza kell térni e témára, mert az építőipar ez uzsora-pénzintézetek, úgy nevezzett »közgazdasági« (!) »tevékenységének« (!) köszönheti jelenlegi nyomorult helyzetét, melynek nyomasztó súlyát az egész magyar közönség kedvezőtlenül érzi.

A beállott nyomort az uzsora-pénzintézetek idézték elő; a nyomornak pedig a nagymérvű kivándorlás csak természetes következménye lett.

Ezért hangosan, — hogy ne mondjuk, kétségbeeső kiabálással — kella kormánytól, a képviselőtestülettől követelni: hogy az uzsora-pénzintézetek, — közgazdasági életünk, — a humanizmus, az emberiség, — a megélhetés — és ha ez mind nem indít, tehát az anarchiától való félelem miatt, — megrendszabályoztassanak. Mert tudni kell, hogy az uzsora-pénzintézetek a legnagyobb terjesztői nemcsak a szocializmus minden nemének (a mi már talán nem is baj), hanem a veszedelmes, véres anarchiának, a melynek végpontjai kiszámíthatatlanok.

Az uzsora-pénzintézetek nagyobb pusztításokat visznek véghez, mint azok az összevergődő csoportok, melyek a körutak ablakait beverik. Ezeket a sajnálatraméltó károkat, — noha keservesen, de mégis csak valahogyan ki lehet heverni. De mikor az uzsora-pénzintézetek »közgazdasági tevékenysége« egész családokat koldúsbokra juttatja, — ezt már nem lehet jóvátenni, mert ha ezek a privilegizált uzsora-penz-

intézetek egyik másik magyar családnak a koldúsbót a kezebe nyomták, az a család már csak kivándorolhat, hogy helyet csináljon a beözönlő, hazát nem ismerő, proletároknak.

Igy pusztítják ezt a derék, — sajnos, hogy már egészen meghunyászkodó — magyar népet — és nincs megoltalmazója!...

De ez még nem elég! hanem a kormány államilag szubvencionáltatja a bankokat, hogy a szubvenció segítségével elnyomhassák az ipart és a kereskedést, melyet ők monopolizálnak.

Ez a mi közgazdasági politikánk. Valóságos gúny! És e mellett fejlődjön az ország gazdasága! lendüljön fel az építőipar!*)

Sehol a világon — mondja helyesen egyik laptársunk — nem adnak bankoknak állami segílyt, szubvenciót oly célból, hogy kereskedést üzzenek. A ki ennek a helyességét akarná igazolni, fje tetejére kellene, hogy állítsa a logikát. A bank arra való, hogy pénzzel támogassa az ipart, a kereskedelmet, nem pedig arra hogy maga kereskedjék, ketszeresen es be is vallott célja ez különösen akkor, ha még szubvenció nálják is. Végre pedig arra szólja fel hivatkozott laptársunk a kereskedelemügyi ministert, hogy »e botrányoztató dolgok miatt üsön szét ebben a darázsfészekben.« Mas szavakkal: Nem csak hogy nem kell ezt a fejvesztett politikát üzni a bankokkal szemben, hanem az uzsora bankokat egyenesen megrendszabályozni kell! Mi e

*) A híres kereskedelmi bank most, a félévi mérlegében 20-040/o-nyi csekélyiségi nyereséget mutatott ki. De a magyar nép kivándorol!...

SCHLICK-FÉLE

VASÖNTŐDE

és
gépgyár részvénytársaság, Budapest.

Gyár és irodák:

VI., Külső váci-út 29-37.

Készítményei

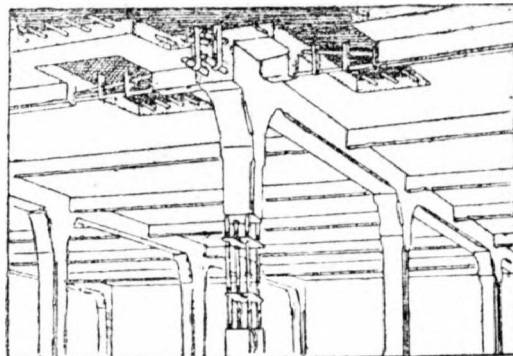
Hengerelt és szögecselt vasgerendák, építési vasmunkák, istállóberendezési cikkek, vashidak és tetőszerkezetek, vasöntvények, oszlopok, épület-bádogos munkák, fémdíszítmények, műemlékek, szobrok, gőzgépek és kazánok, teljes körszivattyútelepek berendezése, zsilipek, átereszek, felhúzó-gépek, tartányok, csövek, vasuti kocsik.

„REFORM“ vértisztító készülékek.

(Popelka szabadalma).

Melocco Péter

CEMENTÁRUGYÁR ÉS BETONÉPÍTKEZÉSI VÁLLALAT
BUDAPEST, VI., DÉVAI-UTCA 21.

SZABADALMAK:

„HENNEBIOUE“ építkezési rend.
„CONCRET“ bordás vasbeton
födém.
Betoncsőgyártási gép.
Bazaltműkö útburkolat.
Vasuti jelzősodronyvezető csat.
Telefon kábelcsatornák.

GYÁR ÜZEM:

Csőmőszölt portlandbetoncsövek.
Római és velencei márvány-
mozaiklapok.
Műkögyártás: lábazati és erkély-
lemezek, oszlopok, fedkövek.
Üregezt cementválaszfalak.
Mindennemű cementárúk.

Építkezési osztály:

Vasbetonmenyezetek, Monier és Rabitz munkák, burkoló munkák, bazaltműkö-út és járdaburkolat, városok egész csatornázása, zsilipek, gátak és turbina telepek, betonhidak, vasbetonhidak „Hennebique“ rendszere szerint.

Fióktelepek:

★ DEBRECEN ★ GYŐR ★ TEMESVÁR ★

Költségvetések és tervek díjtalanul készíttetnek.

Részletes felvilágosítások azonnal.

Központi fűtések és szellőztetések

minden rendszer szerint.

Légszesz-, vízvezeték- és csator-
názási berendezések.

TELEFON
22-25.

TELEFON
22-25.

CROSS CHARLES E. LEVINS UTÓDAI

Szivattyú-művek.

Épület- és díszbádogos-
munkák.

BUDAPEST, Csáky-utca 18. sz.

BUDAPESTI

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 16 korona. — Félévre 8 korona.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., CSÖMÖRI-ÚT 95. I.

Kéziratokat vissza nem küldünk.

Megjelen havonta 2-szer és pedig vagy a hónap 26-ka, vagy 30-ka vagy pedig reá következő 3-a; — 12-ke, vagy 15-ke vagy 18-ka közötti napokon.

Hirdetések felvételnek a szerkesztőségben

VII., CSÖMÖRI-ÚT 95. I.

Egyes füzet ára 70 fillér és kapható: TAKACS BÉLA, VI., Andrássy-út 57. sz., LINDNER PAULA, VIII., Rákóczy-tér 19. sz. és BURGER V., VII., Erzsébet-körút 51. szám alatti dohánytőzsdéjében.

KÖZGAZDASÁGUNK FEJLŐDÉSÉNEK HÁTRÁLTATÓI.

V*. Nem a mi találmányunk az az általánosan ismert, úton-útfélén hangoztatott igazság, hogy a magyar közgazdasági élet, saját uzsora-pénzintézetei »működése« miatt nem képes fejlődni. De újra és újra mégis vissza kell térni e témára, mert az építőipar ez uzsora-pénzintézetek, úgynevezett »közgazdasági« (!) »tevékenységének« (!) köszönheti jelenlegi nyomorult helyzetét, melynek nyomasztó súlyát az egész magyar közönség kedvezőtlenül érzi.

A beállott nyomort az uzsora-pénzintézetek idézték elő; a nyomornak pedig a nagymérvű kivándorlás csak természetes következménye lett.

Ezért hangosan, — hogy ne mondjuk, kétségbeeső kiabálással — kella kormánytól, a képviselőtestülettől követelni: hogy az uzsora-pénzintézetek, — közgazdasági életünk, — a humanizmus, az emberiség, — a megélhetés — és ha ez mind nem indít, tehát az anarchiától való félelem miatt, — megrendszabályoztassanak. Mert tudni kell, hogy az uzsora-pénzintézetek a legnagyobb terjesztői nemcsak a szocializmus minden nemének (a mi már talán nem is baj), hanem a veszedelmes, véres anarchiának, a melynek végpontjai kiszámíthatatlanok.

Az uzsora-pénzintézetek nagyobb pusztításokat visznek véghez, mint azok az összevergődő csoportok, melyek a körutak ablakait beverik. Ezeket a sajnálatraméltó károkat, — noha keservesen, de mégis csak valahogyan ki lehet heverni. De mikor az uzsora-pénzintézetek »közgazdasági tevékenysége« egész családokat koldúsbokra juttatja, — ezt már nem lehet jóvátenni, mert ha ezek a privilegizált uzsora-pénz-

intézetek egyik másik magyar családnak a koldúsbortot a kezebe nyomták, az a család már csak kivándorolhat, hogy helyet csináljon a beözönlő, hazát nem ismerő, proletároknak.

Igy pusztítják ezt a derék, — sajnos, hogy már egészen meghunyászkodó — magyar népet — és nincs megoltalmazója!...

De ez még nem elég! hanem a kormány államilag szubvencionáltatja a bankokat, hogy a szubvenció segítségével elnyomhassák az ipart és a kereskedést, melyet ők monopolizálnak.

Ez a mi közgazdasági politikánk. Valóságos gúny! És e mellett fejlődjön az ország gazdasága! lendüljön fel az építőipar!*)

Sehol a világon — mondja helyesen egyik laptársunk — nem adnak bankoknak állami segílyt, szubvenciót oly célból, hogy kereskedést úzzenek. A ki ennek a helyességét akarná igazolni, fje tetejére kellene, hogy állítsa a logikát. A bank arra való, hogy pénzzel támogassa az ipart, a kereskedelmet, nem pedig arra hogy maga kereskedjék, ketszeresen es be is vallott célja ez különösen akkor, ha még szubvenció nálják is. Végre pedig arra szólítja fel hivatkozott laptársunk a kereskedelemügyi ministert, hogy »e botrányoztató dolgok miatt üssön szét ebben a darázsfaszekben.« Más szavakkal: Nem csak hogy nem kell ezt a fejvesztett politikát üzni a bankokkal szemben, hanem az uzsora bankokat egyenesen megrendszabályozni kell! Mi e

*) A híres kereskedelmi bank most, a félévi mérlegében 20·040/0-nyi csekélységi nyereséget mutatott ki. De a magyar nép kivándorol!...

követeléssel évek óta alkalmatlankodunk, mert csak így reméljük az építőipart elősegíteni; ha t. i. az uzsora bankok kezeiből kiszabadítjuk.

A mérvadó körök nézzék meg a bankok »közgazdasági működésének« az eredményét: Az idevaló vállalatok, a bankok »támogatásával«, tömegesen tönkre mennek — és idegen pénzek kopogtatnak ajtáinkon. Mélyreható és megfigyelendő szimptóma ez!

Nem is terjeszkedünk az utolsó évekre, a mikor pénzintézeteink a legnagyobb dividendákat osztogattak abban az időben, a midőn a virágzó, erős vállalatok tönkre mentek; csak az utolsó 3—4 hónap pusztításait említjük, hogy a borzalmas képet láthassuk.

Ime pár szemelvény:

A Magyar Kerámiai gyár rt. a rossz viszonyok hatása alatt 185.795 koronát vesztett az 1902 április 30-ával lezárt üzleti évben, tehát majdnem ugyanannyit, mint amennyi előző üzletévi nyeresége volt. A Magnezit-ipar rt. váltságba jutott. A Magyar magnezit-termények gyári rt. 1901-ben 10.541 koronát vesztett. A Rigler József Edepapirneműgyár rt. 57.816 korona veszteséget hozott át az új üzleti év számlájára. A Magyar gőztégla-, cement- és gipszgyárak rt. vesztesége 1,059.741 koronára emelkedett s így az alaptőkének már több mint negyedrésze veszett el. A Magyar mészető- és műharcsgyár rt. az alaptőke egyharmadának elvesztése után fölszámol. A Kassai somodi kőszénbánya rt. 900.000 korona befizetett tőkéből 1901 végéig 799.756 koronát vesztett el. A Fangó gyógyító-intézet rt. 1901-ben 175.000 kor. befizetett tőkéből 53.649 koronát vesztett el. A Roheostat rt. vesztesége tavaly óta 125.276 korona. Az Egyesült gömöri magnezit rt. felszámol. És így tovább folytatódik.

Ezzel szemben jelentkezik az idegen, kamatokat az országból kiviendő, tőke:

CHARLEROI és HERVADER montpellier-i vállalkozók selyemfonó- és szövő-gyárat létesítenek Magyarországon egy millió frank befektetéssel. NEUIDIN & Söhne osztrák gyáros cég Magyarországon kötő- és szövő-

gyárat akar létesíteni 600 ezer korona befektetéssel. BRANDEN hamburgi gyáros 400.000 korona tőkével szerszámgyárat telepít Magyarországra. PUTZNER és SCHNABLER bécsi vállalkozók állami támogatással elektrotechnikai áruk gyártására ipartelep akarnak alapítani Magyarországon. ACKERMANN és TEPPER bécsi vállalkozók 200.000 korona befektetéssel faáru-gyárat akarnak létesíteni a Felvidéken. LÖWENSOHN földbirtokos agyagipari telepet létesít Zemplén-Stárád. DORFLER CLEEGER és KEMPF saint-denis-i mérnökök EDISON-rendszerű vaskóhot akarnak létesíteni Magyarországon a vasérc-hulladékok földolgozására. HINSEN svéd mérnök állami támogatás esetén másfél millió korona befektetéssel svédacél-gyárat akar létesíteni Magyarországon. GATTENBURG bécsi vállalkozó 150.000 korona befektetéssel ércárugyárat akar alapítani. MACHER, LUFTNER és MOHRLEDER bécsi cég állami támogatás esetén fél millió korona befektetéssel ércműárugyárat akar létesíteni Budapesten. KÖRNBAU bécsi és LEUTNER gráci mérnök állami támogatás esetén 400.000 korona befektetéssel lánccyárat akarnak alapítani. ISTER bécsi vállalkozó acéllemez-gyárat létesít Magyarországon. GRUSTLER és HAULINGER berlini vasárugyár állami támogatás esetén fél millió korona befektetéssel vasaló- és lakatgyárat hajlandó létesíteni Magyarországon. DOBSZKY osztrák gyáros fél millió korona befektetéssel kelmefestő-gyárat akar létesíteni Magyarországon.

Ez is így tovább folytatódik. Honfitársaink, véreink pedig kénytelenek, rossz közgazdasági politikánk miatt, kivándorolni. A kik itt maradunk mi zászlót készítünk nekik és állami kivándorlási irodákat nyitunk akkor, a mikor a bankokat államilag szubvencionáljuk, hogy ronthassák a hazai ipart és kereskedelem fejlődését; a mi miatt úgy virágzik a kivándorlás. — —

Sürgősen kell rendet csinálni! A, még most, mérvadó körök ne várjanak addig, míg mások kezdik a megrendszabályozást ő helyettük. Mert ma már nem ritkák olyan hangok: hogy nem az ártatlan koronás főkre kell törni, hanem az uzsora pénzintézetekre.

Nem kell ezt bevárni és legkevésbé előidézni.

AZ ORVOSI TUDOMÁNY A MŰKRITIKÁBAN.

Irta: KOMÓCSY JÓZSEFNÉ

Első percben ez a viszonyítás paradoxonnak látszik. De ha tekintetbe vesszük, hogy még nem is olyan nagyon régen az összes tudományok a filozofia anyai védelme alatt egy közös mederben haladtak, akkor méltányolni birjuk ama törekvést, a mely az anyag fölhalmozódása következtében szétvált tudomány-szakok között az összetartozandóság kötelekeit igyekeznek érvényesíteni. És a világ az emberi lélek előtt valóban az egységes egésznek a képét tárja fel, a mily kép csak a részletek megfigyelése következtében darabolódik széjjel. A részletek tanulmányozása pedig csak oly értelemben bír valódi értékkel, ha abból általános érvényű igazságokat birnak konkludálni és a társadalom eme alapon kulturájának további fejleményeit tudatosan irányítani képes.

A jelenkor társadalmi nem fegyverrel, hanem helyes kulturális elvekkel biztosítja anyagi existenciájakat. A művészetek fontossága e részben minden kérdésen fölül áll és így nem csupán esztetikai, hanem szélesebb értelemben nemzetgazdasági szempontból kívánatos lenne, hogy a nemzetek eme szellemi tőkájének mérlege időről-időre helyesen megállapíttassék.

A jelenlegi kritika általában igen ingadozó, akár csak maga a művészet. Az esztetikai elméletek hitelüket veszítették és túlnyomóan relativ érvényűek.

Az olyan író, a kit komoly becsvágy serkent és kritikájának nagyobb nyomatókat, maradandóbb értéket kíván szerezni: érveit új és egyszersmind mélyebb, meggyőzőbb alapokból kell meríteni.

Ily célzattal fogott a magyar születésű, de Páris-ban élő NORDAU MIKSA »Elfajulás« című, két kötetes kritikai művének megírásához. NORDAU tolla a hazai német nyelvű zsurnalisztikában szintén tevékeny és előnyösen ismert, mindazonáltal Berlinben kiadott és három kiadást ért művét kevésbé, sőt alig ismeri közönségünk.

Pedig az országszerte fokozódó érdeklődés a művészetek iránt kívánatosná teszi, hogy a számbavehető véleményekről tudomást szerezzünk és ne hagyjuk figyelmen kívül a divatáramlatokkal szemben állást foglaló oppozíciót; mert csak ily módon remélhetjük, hogy idővel kialakulnának a művészet abszolút érvényű igazságai.

NORDAU az orvosi pályáról ment át az irodalmira. Híve a MOREL által bevezetett és LOMBROSO által megállapított rendszernek, mely a szellem-erkölcsi elfajulást biológiai alapon magyarázza és nem csupán az elmegyógyászatot, hanem a büntető törvényt és szociológiát is új világításba helyezi. NORDAU eme rendszert kiterjesztette a modern irodalomra és művészetre, belőle konkludálván az uralkodó izlés jellemvonásait. Konklúziói általában nem hízélgők korszakunk produktivására. Szerinte az »elfajultak« nem mindig gonosztevők és deklarált örültek. Olykor írók és művészek alakjában szerepelnek. A közizlés veszedelmét abban látja, hogy az irodalom, zene és képmás elfajultjai közül némelyek az utóbbi évek alatt rendkívül divatba jöttek és számos hódolói által az új művészet megalkotói, az új század hírnökei gyanánt magasztaltatnak. Eme jelenség nem közömbös. Az irodalom és művészet termékei hatalmas szuggeszciót gyakorolnak a tömegre. Ha tehát e művek ellenkeznek a józan ész törvényeivel, hatásuk zavaró, megrontó az egész nemzetek világnézetére, kivált a fogékony, minden szokatlan és látszólag új dolgok iránt lelkesülő ifjúságra. A szokásos kritika elmulasztja a vakon bámult alkotások valódi természetét léleplezni. A kizárólag esztetikai műveltség nem is alkalmas arra, hogy a művészetben a pathológiai jeleket fölismeri. NORDAU e részben missziót vél teljesíteni, midőn lancettaként használja tollát, eleve kijelentvén, hogy nem törődik a sértődött érdekeltek haragjával.

Bírálata tagadhatlanul kíméletlen, sőt talán helyenként nem ment a szubjektivitástól; de sok dologban igaza van, miért megérdemli figyelmünket.

Ám tartsunk szemlét műve fölött, annak kivált a képzőművészetre vonatkozó részét vizsgálván tüzetesebben.

NORDAU »Elfajulás« című művének első fejezetét »Népek alkonyá«-nak nevezi, célzattal WAGNER zenés épo-zára, a mely még csak az »Istenek alkonyá«-nál tart. Fejtegeti az etymologia fontosságát az egyes korszakok kollektív jelzőire s így az egész társadalomban szálló-igévé váló »század-vég« — »Fin-de siècle«-re nézve. A franciák első sorban észlelték

magukon a hanyatlás jeleit, mindazáltal hiú önzésükben óvakodtak azt a saját terhükre róni. Azt mondták: ez a század elvénhedésének jele. A bűnbakk lett tehát az idő, a »Fin- de siècle«, a mely a mi időszámításunk szerint tényleg egy korszak elmulását jelenti, de abszolút értelemben csak üres fogalom annál is inkább, mivel a történeti korszakok különben sem esnek össze az időnek naptári fejezetével. Mindazáltal a világ készségesen csatlakozott a franciák eme fölfogásához és a hagyományos erkölcsök és szokások ellen vétő furcsaságokat, botrányokat, valamint annak hőseit egyszerűen a »Fin de siècle«-l jelöli meg, a mely jelző ily értelemben a társadalom fölmentő verdiktjét jelenti. Eme okoskodás logikája szerint az új századdal egyidejűleg a közállapotoknak szintén fönixként kellene megifjodni.

Ez a csoda nagyon kívánatos lenne, mivel az elernyedésnek, beteges állapotnak »kortünetei« minden téren észlelhetők. Szerző első sorban utal a ruhaviselet furcsaságaira, a melyben a közönség apraja-nagyja az eddigi sablonos közösség szokásától eltérő kosztümökben és hajviselettel jelenik meg. Mindenki olyan ruhát és haj-éket visel, a mely épen ízlésének megfelel s a mihez különös előszeretettel a különböző történeti korszakokból választják a mintákat.

NORDAU e pontnál megfedekezik arról, hogy a divat szertelenségeinek vádjá a multakban még sokkal több alapot talál, mint a jelenben. Csak egy történeti arcképgyűjteményt kell megsejtelnünk, hogy ez iránt minden kétségünk eloszoljék. A mennyiben pedig a multakban korszakokként valamennyien alávetették magukat ugyanazon divat kínzó vagy nevetséges mintájának, az még nem menti az illető korszakok társadalmait a mai fölött. Sőt a jelenben élvezett szabadság legalább módot nyújt az egyéni helyes ízlés érvényesülésének; míg a multakban még a komoly ember sem emancipálhatta magát a divat esztelen zsarnoksága alól. Példakép utalunk a paróka és copf viseletére.

Szerző folytatólag áttér a modern lakásberendezésre. Szellemes vonásokkal rajzolt képet nyújt a régészeti ismeretekkel és kiváltságos műértelemmel kérkedő nagyzolász komikumáról. Az ilyen lakás a lomtárak, zsibvásárok és múzeumok tárgyainak gyűjteménye, a hol a különböző korszakok és népek ízlése szeszélyes önkényvel van egymás mellé csoportosítva. A szalon

divatos tapétái fölött molyette, vagy mesterségesen kikoptatott szőnyegek, ócska egyházi ruhák darabjai függnek; értékes vázakkal váltakozik a régi cserép-töredék. A ház úrnőjének budoárja a kápolna és hárem-interiőr jellegét egyesíti magában. A toalett-asztal oltárszerűen van elrendezve, az imazzámoly a helyiség lakójának áhítatóról tesz bizonyosságot, míg a széles kerevet, orzsiásan szétdobált vánkosaival, az ellenkező irányt látszik megnyugtanni.

A butorok rendeltetése és alakja közötti állandó ellentmondás, az össze nem tartozandóságnak, ellentétességnek mesterségesen előidézett és ápolt hatása folytonos meglepetésekre, az idegek állandó izgatására vannak szánva. Eme berendezéseknél ki van zárva a pihenés, a nyugalom üdítő érzése, a melyet az egységes, harmonikus csoportosítások szemlélete szokott kelteni.

Az elsorolt előzmények szerint természetes, hogy a képzőművészet tárgyainak méltatásánál és általában a szellemi élvezetekben a »jó társaság« ízlésének hasonló extravaganciája nyilvánul. A képírás, sőt szobrászat terén az archaisztikusan régies, naiv szokatlan fölfogással párosult primitív kezelésmód számíthat tetszésre. Biztosra vehető, hogy a kiállításokon a divatos műbarátok ama képek előtt forgatják el szemeiket »és kulcsolják kezeiket«, a melyek láttára a közönségesebb halandók elnevetik magukat, vagy bosszankodnak.

Ebben az értelemben alakult át a koncert termék ízlése, nem lelkesülvén a melodiás zene befejezett formáin. Az irodalomban ZOLA-nak és tanítványainak »sárköltészete« az »irodalmi csatornatisztítás hivatásában« lejártá magát. Az előhaladók osztálya csak az esetben fordul részvétellel és kíváncsisággal a naturalizmus fölé, ha művészete némi »budoár- és sekrestye illattal« van keverve. A pusztá érzékiség közönségesnek minősítetik és csak úgy bír érdeket kelteni, ha természetellenes, elfajult alakban lép föl. A kapósságra szánt könyvnek mindenekelőtt homályosnak kell lenni. Különösen kedveltek a kenetteljes irányú, misztikus tartalmú könyvek. IBSEN detronizálja GOETHÉT, MAETERLINEK-et SHAKESPEARE mellé állítják, NIETZSCHE-t még a francia kritika is a jelenkor első írójának minősíti.

De a telhetetlen közönség nem éri be a művészeti élvezetek eddigi módjával. Újak után áhít és a művészek előzékeny

készséggel törik magukat, hogy a műfajok közt meg eddig nem létezett kombinációk által gyönyörködtessék a közönséget.

Mindeme jelenségekben NORDAU kollek-

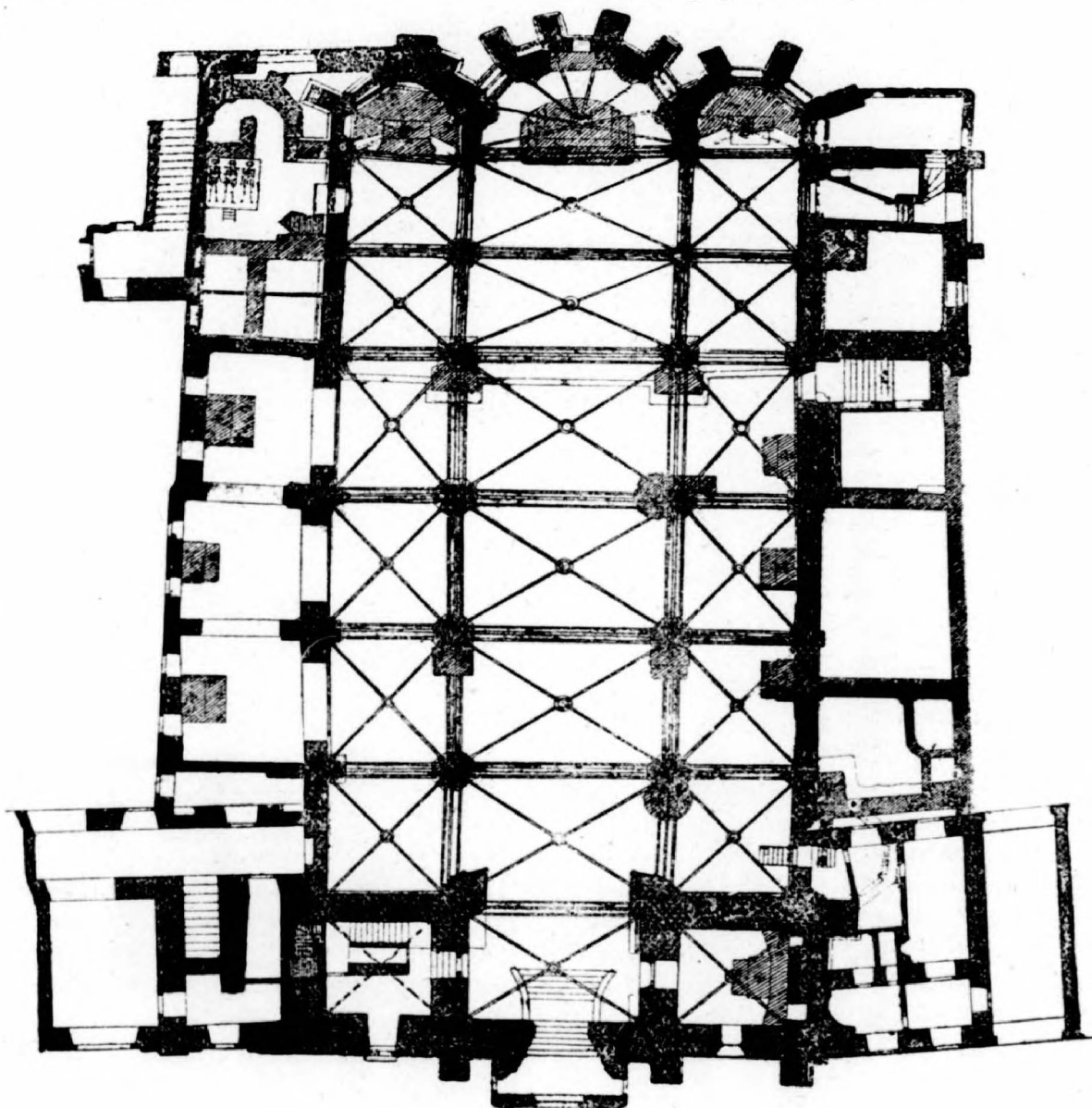
tive, beteges állapot kórtüneteit látja és a más szempontokra támaszkodó kritika fölött az orvost állítja előtérbe a »diagnózis« megállapítása céljából.

A BUDAVÁRI FŐTEMLOM RESTAURÁLÁSA

A budavári főtemplom nincs egységes stílusban építve, hanem több építési modort egyesít magában. Ennek oka abban rejlik, hogy nem egyszerre, hanem lassanként, több évszázadon át építették, míg végre a jelenlegi formáját nyerte.

berek új motivumokat is hoztak magukkal a műhöz.

A budavári főtemplomot a XIV. században NAGY LAJOS korában csarnoktemplommá alakították át, mely alakja mai napig is meg van.

1. ábra. A templom régi alaprajza.

Minden évszázad, mely valamiben hozzájárult a templom épületének gyarapodásához, a maga különleges izlése és gondolkodása szerint törekedett az építményt tökéletesíteni. Nem volt arra eset, hogy a későbbi építő folytatta volna azt, a mit elődje megkezdett, hanem új em-

Lényeges fordulatot vett a templom ügye MÁTYÁS király idejében. E kiváló uralkodó oly nagymértékű átalakításokat tett rajta, hogy utána a templomot »MÁTYÁS templom«-nak elnevezték. Azonkívül, hogy a déli előcsarnokot, a Mindszentek kápolnáját és a templomnak más rendű épít-

ményeit is a HUNYADIAK idejében keletkezetteknek nyilváníthatjuk, MÁTYÁS legfontosabb és örökemlékű műve mégis a templom délnyugati sarkán álló ú. n. MÁTYÁS-torony marad.

Minden kétséget kizárólag a templomnak kezdettől fogva két tornya volt, melyek egyikét, azt, mely a királyi várpalota felől jövet állott, MÁTYÁS újra rakatta s gót stílusban építtette.

A templomot kezdetben a román-gót átmeneti stílusban kezdték építeni; de még építése alatt a gótba kezdett átmenni.

idők minden izlés és szép iránt való érzék nélkül szükölködő korszakában barbár módon hajtották mindezt végre. A középső nagy ablakrozsát befalazták s helyébe egy kettős kisebb ablakot helyeztek; a BÉLA-tornyot, melynek magasságából elvettek, nagy, mindent befödő közös tető alá vonták; a gót díszitmények vakolatral elfödettek s a falak simára kenettek stb.

Midőn a templom restaurálása megkezdődött, kérdés tárgyává tétetett, vajjon miféle stílusban kívánatos annak helyreállítása. Kezdetben egy egységes stílusban

2. ábra. A templom régi homlokzata.

Külömben is a templom tulajdonkép három századon át épült s IV. BÉLA-tól MÁTYÁS királyig építtetvén, a stílusok legkülömbözőbb vegyülékét tünteti fel.

Ha mégis egy stílus után kellene a templomot elneveznünk, a gót stílus volna az, mely leginkább előtérbe lép. E mellett azonban a román stílusnak annyi nyoma van rajta, hogy leghelyesebben a román-gót, vagyis az úgynevezett »átmeneti« stílusban épültnek kell mondanunk.

Azonkívül lassanként a templom csinosításához is fogtak, csak hogy az akkori

való ujjáépítésre gondoltak, de ez által sok történeti emlékeknek kellett volna elveszni, így azután elhatározott, hogy a templom minden egyes része azon modorban restauráltassék, a melyben eredetileg épült.

A budavári főtemplom restaurálási munkálatokat SCHULEK FRIGYES építész, SCHMIDT FRIGYES bécsi Szt. ISTVÁN dómépítész véleményes jelentése alapján — a melyre őtet a magyar kultuszminiszter szólította fel — és a megtalált építészeti nyomok alapján, hajtotta végre.

HOGYAN KELL BUDAPESTET ÉPITENI A JÖVŐBEN?

Hogy a szép és célszerű városrendezésre minél több pénzünk lehessen, egyéb dolgoknál kell, mert lehet is, takarékoskodnunk.

A vásárcsarnokok, — mondja MOLNÁR ANTAL, az általunk ismerttetett röpiratában — főleg a detail-(kerületi) csarnokokok eddig szertelen fényüzéssel, túlságos nagy költséggel építettek.

Mintegy 6—7 év előtt, míg a vásárcsarnokok nem álltak, eltúrta a főváros lakossága, hogy élelmi cikkeket — úgy, mint az több városrészben ma is fennál — szabad ég alatt, a csupasz földre, esős időben a sárba terített rongyokról kellett megvásárolnia, a főváros még arról sem gondoskodott, hogy legalább egyszerű lócák álljanak a vidéki, közvetlen árusítók rendelkezésére, s egyszerre átmenet nélkül olyan fényes (de szűk!) csarnokokba költöztette a piacokat, a minőkkel talán egy város sem dicsekedhetik.

A központi, helyesebben fő-vásárcsarnokra nem mondom, hogy egyszerűbb is lehetett volna, de a kerületi csarnokoknál valóban érthetetlen, hogy miért kellett oly luxust kifejteni. Hová jutnánk, ha minden kerületnek, minden piacnak olyan vásárcsarnokokat építenénk, mint a Rákócy-, Hunyady-, István-téri és Hold-utcai csarnokok? S kihasználás szempontjából többnyire mily célszerűtlenül épültek e csarnokok! A magas tetőzetek alatt csak az egyetlen földszint van; emelet, vagy karnatok nincsenek. Bizonyosan azzal a szándékkal épültek így, hogy szellősek, egészségesek legyenek, de mert így szűk a hely, a pincékben is piac van, azok pedig sötétek, nyirkosak és alig két méter magasak. Nos, ha ilyen pincékben is megengedhető a piac, talán okosabb lenne a magas tetőzetű földszintet emeletre osztani, hogy gazdaságosabban legyen a csarnok kihasználva? A külső pompás díszítésre épen nincs szükség a kerületi csarnokoknál. Nem muzeumok ezek. A kerületi csarnokok jövőben építtessenek egyszerűbben és a mi a fő: olcsóbban. Elegendő, ha e csarnokok vasoszlopszattal, üvegzett oldalokkal és tetőkkel, minden lak- és bolthelyiségek nélkül épülnek. E mellett is lehet azoknak izléses alakot adni.

Az iskolák is egyszerűbb külsővel, a bennük levő igazgatói lakások pedig ke-

vesebb pompával építhetők, az által is sokat lehetne megtakarítani, mivel a főváros számtalan iskolát épít.

Kórházakat — ragályos betegek részére valókat kivéve — ugyszintén a kaszárnyákat nem szükséges (?) pavillon-rendszerben építeni, mert így az építés tetemesen több költséget okoz.

Ha tömörszerűleg építünk, a homlokzatnál, falnál, tetőzetnél, kéményeknél, vízvezetéknel, csatornázásnál stb. nagy összeget megtakaríthatunk. Ha szükséges az elkülönítése, elzárása az épületek egyes részeinek egymástól, ezt lehet (?) a tömb-épületeknél is falakkal, tűzfalakkal megtenni, lehet külön udvarokat is építeni.

Vigadókra nincsen minden városrésznek szüksége.

A budai vigadó 1 és fél millióra rugó építési költségekből az ó-budai rakpartot s ráadásul az egész Szemlőhegyet és környékét szabályozni lehetett volna, a mi a budai rész szépítésére is jobban hatott volna, mint egymagában a vigadó-épület.

Vigalmak céljaira szolgáló helyiségekről a magánvállalkozás is gondoskodik, ha arra szükség van, a minthogy elég bőven vannak most is szállodai termek e célra.

Központi pályaudvarként egyszerűen a mostani nyugoti pályaudvar lenne a Podmaniczky-utcai oldalon, a mostani kert helyén, külön indulási felvételi épülettel kiegészítendő. A nyugoti pályaudvar átalakítása, illetve kibővítése által oly előnyös helyzetbe jutnának Budapest közlekedési viszonyai, melynél fogva holmi rém- (?) költséges belső összekötő körvasut, — mint a minőnek földalatti tervéről nemrég is olvashattunk, — teljesen feleslegessé válnék.

A pályaudvar által kettéválasztott városrészek forgalmi összeköttetésén aránylag csekély költséggel segíteni lehetne, ha a Bajza-utcával szemben levő alagut kocsiközlekedésre kibővítették. Később, szükség esetén, a Csengery- és Katona József-utcák tengelyében esetleg még egy ilyen alagut is építhetünk.

A nyugoti műhely, szertár stb. kihelyezése az államnak azt az előnyt is nyújtja, hogy e kihelyezés után a vasut Podmaniczky-utcai oldalát beépítheti. Az államvasutak igazgatósága megfelelő nagy épület

hiányában jelenleg ugyis szétszórta, több épületben van elhelyezve, a mi a szolgálatnak nem csekély hátránya; itt egy olyan épület lenne az igazgatóság részére emelhető, a melyben összes hivatalai elhelyezést találnának. Egy ilyen építkezés által a Podmanicky-utca egész kiépése előnyösen megváltoznék és a mozdonyok füstjét csak az igazgatósági épület udvari részéből latnák azok, a kiknek hivatása amugyis a vasut s eleme a mozdonyfüst.

A nyugoti pályaudvar, központi pályaudvarra átalakítása esetén, a keleti pályaudvarral volna közvetlen összekötendő, hogy tényleg központi vájék s ez az összekötés volna a kérdésnek talán a legnehezebb, legköltségesebb része, habár mindannak dacára megvalósítható. De lehet az összekötést egyszerűbben is megoldani, ha a közvetlenséget mellőzzük, a mi nézetem szerint nem is mutatkozik okvetlen szükségesnek.

A nyugoti pályaudvar Kőbánya felső p.-udvarral az úgynevezett »Király-vágány« által ma is összekötésben áll; ha a Király-vágányt kettős sín párral ellátják, a nyugoti pályaudvarra bejöhettek az eddig oda közlekedőkön kívül a rutkai, kassai, debreceni, brassói, aradi stb., szóval az északi, keleti és délkeleti összes vonalak vonatai.

A nyugoti p.-udvarnak a ferencvárosi p.-udvarról s ekként Zimony, Pécs, Fiume, Grác, Bruk felé és a déli vasutal való összekötése már nem oly egyszerű, de azért nagyobb nehézség nélkül szintén megoldható. E célból az összekötő vágánynak a Ferenc József-laktanyánál kellene kiindulnia és a városi villamosvasut kőbányai vonala, valamint a m. á. v. keleti p.-udvar—kőbányai és a józsefváros—kőbányai vonalai alatt elvonulnia, hogy csatlakozhassék a keleti p.-udvar—ferencvárosi vonalhoz.

Az új országház környéke kirívó; délen és északon úgy néz ki, mint valami személerakó hely. Szép összhang! Milliókat érő palota és hepe-hupás környék; régi, dűvedező falak; deszka palatok; piszkos viskók. E környékek rendezéséhez, ha már eddig nem tették, erélyesen hozzá kell látni. Az országház benépesülése után ez a rész van hivatva arra, hogy a fővárosnak központja, igazi belvárosa legyen. Ennek a résznek kell hamarosan a legszobosabbnak is lenni, s a fővárosnak innen észak felé kell első sorban tovább fejlődni. E környék rendezésében a teendő a

következők. Sürgősen ki kell építeni az országház közvetlenül körülvevő utakat és tereket; továbbá az országházról a Margithidig terjedő rakpartot. Itt volna megfelelő szép helye néhány középépületnek is. Minden épület részére, mely az országház körülvevő térre nézőleg 5 év alatt felépül, 50 évi, s minden épület részére, mely az országházról a Margithidig terjedő rakparton szintén 5 év alatt felépül, 40 évi adómentességet kellene engedélyezni. Ezt a kedvezményt az állam megadhatja, annál is inkább, mert az nem készpénz áldozat, hanem egy különben bizonytalan jövedelemről való időleges lemondás azért, hogy a nemzet nagy áldozatai árán épült, valóban fényes országház méltó környezetet kapjon. De meghozhatja ezt az áldozatot az állam azért is, hogy ez által a válsággal küzdő építőipart némileg támogathassa. Az, hogy jelenleg is sok üres lakás van Budapesten, ne okozzon gondot, mert az ipar virágzása már magában véve újabb szaporodását idézi elő a lakosságnak úgy, hogy az üres lakások száma ez újabb építkezések folytán nem igen fog tovább szaporodni.

A külső Nádor-utcának az országház terére nyíló torkolatát tökéletlenül rendezték úgy, a mint most készen van. Egy gyorsabban gördülő kocsit, ha ügyesen nem fordul, neki megy a Kuriai épület előtti járdának, s ha az utca torkolatnál a nyugoti oldalon kiépül, egészen elvesz a kilátás az országház előtti térre a külső Nádor-utcából; pedig nemcsak innen, hanem a Lipót-körutról is láthatóvá kell tenni e teret, úgy, hogy ha e téren valamikor egy szobor lesz, az a Lipót-körutról is látható legyen.

A Margithid pesti hidője, e hid kiváló nagy forgalma s előkelően szép fekvése dacára, még teljesen rendezetlen ma is, jóllehet a hid már majdnem 30 éves. A Ferenc József-hid környékét még a hid építésével egyidejűleg rendezték; az eskütéri hid környékének rendezése is már a hid építésével egyidejűleg történik, még pedig rendkívüli nagy költséggel. A Margithid pesti környezetének rendezését tehát tovább halasztani nem szabad, annál kevésbé, mert e hid mellett, a Lipót-köruton, nagy költséggel épült, több nagy bérház áll már, a melyeknek jövedelmezőségét, adóképeségét a rendezetlen környék hátrányosan befolyásolja. A rendezés legcélyszerűbben és legszebben — a hid budai végén történt szabályozáshoz hasonló

módon, — jobbról, balról létesítendő kis partokkal oldható meg azért is, mert a nagy lejtők miatt nagyon közel a hidhoz házak úgy sem volnának célszerűen és szépen elhelyezhetők.

A Margithid feletti Duna-sor fejlődésének útját állják az ott levő ácsstelepek; ezek nem ily előkelő és drága helyre valók, első sorban tehát innen oly helyre áthelyezendők, ahol nincsenek utjában a fejlődésnek, mindenesetre pedig — el a Dunaparttól. Minthogy azonban e telepek a vizet, a melyben a részükre érkező szálfatutajok a telepre szállítás előtt átvehetők, nem nélkülözhetik: legcélszerűbb és legalkalmasabb lenne ezek részére, hogy még se foglalják el a Dunapartot Ujpestig, a Rákospatak torkolatánál s ennek folyásában, egyelőre mintegy másfél kilométer hosszban, megfelelő szélességű csatornát építeni és e telepeket a csatorna partjain, a Duna soron belül elhelyezni.

A Duna-soron végig nem volna szép megszakítás nélkül ház-sorokat építeni, mint a nagy körúton csekély kivétellel történt, hanem e házsorok megszakítására minél több helyen terek volnának létesítendőek. E Duna-sor rendezésénél már a Hungária körút tengelyében építendő híd környékének rendezésére is figyelem fordítandó.

Itt, e Duna-soron lenne felépítendő annak idején a második fő- (központi) vásárcsarnok, és pedig minél közelebb a Margithidhoz.

A II. fővásárcsarnok a Margithid környékén nagyobb nehézségek nélkül felépíthető. Vasuti összeköttetést nyerhet a lipótvárosi teherpályaudvarról, hajóösszeköttetést a Dunától. A szükséges telek pedig legalább is oly olcsón megszerezhető, mint a vámház-körúti főcsarnok kibővítéséhez szükséges telek.

A pesti Margithid-főtől a nyugoti p. udvar felé menet balfelől eső Felsőrakpart, mely a Dunapart rendezésével tulajdonképpen a Dunától számítva befelé az első utca lesz, vagy ha ez nem, úgy az utána következő Hollán-utca: a külső Nádor-utca folytatásában sugárutként lenne kiépítendő egészen Ujpestig. Ez lenne a legszebben (közel a Dunához) fekvő és leghosszabb sugárútja Budapestnek, s körülbelül az újpesti kikötő mellett a régi újpesti uttal futna össze.

Természetes, hogy ha azt akarjuk, hogy e sugárút minél előbb kiépüljön s így az építőipar is munkát kapjon, az ezen su-

gárúton emelendő épületek részére is legalább 25 évi adómentesség lenne engedélyezendő, és pedig a Hungária-körútig terjedő részre 10, az azon túl eső részre pedig 15 év alatt való építési kötelezettséggel.

A lipótváros külső részének rendezése többi részében már nem oly fontos kérdés, az már apróbb részlet, melynek tervezésénél csak az a fő, hogy minél több utca vezessen derékszögben ki a Dunára, hogy így minél több friss levegő jöhessen azokon be a város belső részeibe.

Az ó-buda rakpartnál szebb lakóhely alig képzelhető. Előtte van a Duna a Margitszigettel. Szemben kél föl a nap, tehát akkor érinti a Dunasort, a mikor mindig kellemes. Délután árnyék jut az itteni házaknak.

Mégis alig egynéhány lakóház van még itt e Duna-soron, holott belül egy nagy városrész áll régóta fenn. Mi hát az oka, hogy e Duna-sor nincs kiépítve?

Egyrészt az, mert a rakpart ma is rendezetlen, nincsen rendes útja sem; másrészt pedig, mert a főváros szépítésével a hatóság nagyon keveset törődik.

Sok mindenféle bizottság van a székesfővárosnál, csak szépészeti bizottság nincsen. Ezt ugylátszik feleslegesnek, luxusnak tartják, pedig az nem épen úgy áll; a szépítés nem hiúságból való egy fővárosnál, hanem igen fontos egészségügyi és pénzügyi érdek.

Az ó-budai rakpart mielőbbi kiépítése nagyon fontos érdeke a fővárosnak s e végből annak első sorban is végleges rendezése, vagyis az ottani útnak tökéletes kiépítése céljából e mellett szükséges, hogy az itt 10 éven belül épülő házak részére legalább 30 évi adómentesség biztosításék.

A rendezés a pesti Hungária-út tengelyében tervezett híd ó-budai fejének környékére való tekintettel viendő keresztül.

A Szemlőhegy előkelően szép, a központ-hoz közel fekvő és beépítésre alkalmas helyen fekszik.

Csupán a Zsigmond-utca által van elválasztva a Dunától s félkörben körülvéve beépített városrészek által. Szelíd lejtői a beépítést könnyűvé teszik.

A Szemlőhegy és környéke páratlan fekvésű nyaraló- és családház-telepnek való terep, mert míg egyfelől közvetlen előtte és mellette terül el a közel milliós lakost számláló főváros, másfelől közvetlen összeköttetésben van a többi, nagy területű budai hegyekkel.

E helyen van a legszebb kilátó pontja Budapestnek.

Az utóbbi időben lábrakapott az az elv, hogy a főváros kifelé terjedését (extenzív fejlődését) meg kell akadályozni, vagy legalább korlátozni.

Nos, ez az elv, — eltekintve attól, hogy egy virágzó főváros kifelé fejlődésének megakadályozása, illetve az erre való törekvés, magába véve is abszurdum (hiszen a város csak nem nőhet a levegőbe!) és közérdekellenes; látszat szerint csak azoknak akarna hasznára lenni, a kiknek a főváros belsőbb részeiben nagyobb bérházaik vannak s a kik ezáltal vélik elérhetni, illetve biztosíthatni, hogy házaik lehető jó házbérek mellett állandóan lakottak legyenek. Ugyde az illetők e véleményükben alaposan tévednek, mert egy olyan nagy városban, mint Budapest, mindig akadnak oly egyének, akik család-házat akarnak, s módjuknál fogva tudnak is építeni, vagy ha nincs módjukban építeni, legalább ilyenekben akarnak lakni inkább, mint bérkaszányákban. Már most ezek, ha akadályokba ütköznek a főváros külsőbb részein — a mi a belterületeken a telekárak magassága miatt lehetetlen — ily családházak építése; ha nincs mód rá, hogy külső területeken épített családi házakban lakhassanak: egyszerűen itt hagyják a főváros területét, kimennek a közeli városokba és falvakba házat építeni, vagy ott lévő kis házakba lakni, vagy — mint példák mutatják — a főváros környékén, de annak területén kívül — poros pusztákon építenek külön családház-telepeket. Ez bizonyára nincs előnyére a fővárosnak, mert az illetők itt a fővárosban keresik a kenyerüket, itt használják a közutakat, közléstítményüket stb., de nem itt fizetik községi adójukat; keresményüket sem itt költik el, hanem ott, a hol laknak.

A székesfővárosnak általában véve tehát nincs érdeke ellen, sőt érdekében áll a külterjes fejlődés, csak az a fődolog, hogy helyes irányban történjék.

Míg a főváros környékén másfelé minden helyiségnek, jelentéktelen telepeknek van már vasuti vagy hajó-közlekedése, egyeseknek többféle is, Ujpestnek, Rákospalotának például 1 nagy vasuti, 2 vilamos vasuti és egy hajó-közlekedése, Promortonnak 2 nagy vasuti, 1 villamvasuti és egy hajóközlekedése: Hidegkútnak és Mária-Remetének csodálatosan még ma sincsen semmi közlekedési eszköze.

Pedig Hidegkút kies helyen fekvő, mintegy 1500 lakost számláló régi község, a mellette levő Mária-Remete pedig igen híres bucsujáró hely, a hol a Mária-napokon évenként ötször nagy bucsú, azonkívül minden szombaton s május hónap minden napján rendes bucsújárás van, mely alkalmakkor Budapestről vasuti összeköttetés nélkül is ezren és ezren mennek oda. Azonkívül ott van Hidegkút közelében Nagy-Kovácsi helység mintegy 2000 lakossal, szénbányával stb.

E vasutra lenne utalva az a legnagyobb terjedelmű, legszebb és legegészségesebb családház- és nyaraló-telep is, mely a Szemlőhegy, Rézmál, Zöldmál, Törökvész, Vérhalom, Csatárka, Pálvölgy és Nyékdülőből áll, a mely részeken a vasut megnyitásával oly szaporán nőnének ki a családi házak, mint eső után a földből a gomba.

Végül e vasut lenne Budapestnek legszebb, legérdekesebb turista-vasutja. Innen volna legszebb a kilátás a budai hegyekre, a Svábhegyre, Hárshegyre, Zugligetre, Lipótmezőre, Kecsehegyre stb. S ez is nagyon számottevő egy 730.000 lakost számláló nagyvárosban, mert nyáron át ezren és ezren használnák e vasutat csupán élvezetből is.

Azt lehet mondani, hogy Budapesten és környékén most már sehol sem volna annyira szükséges egy vasut, mint az említett irányban és egyetlen egy környékbeli vasut sem jövedelmezne annyit, mint amennyit ez jövedelmezne.

TERVPÁLYÁZATOKRÓL.

Alább közöljük egész terjedelmében azt a feliratot, melyet a M. Mérnök és Építész-Egylet a kormány tagjaihoz benyújtott. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy nagyon sajnáljuk a választmánynak eljárását, mert a felirat átadását az Egylet közgyűlésének impozáns módon egy-

hangú megnyilatkozása határozta el, a mi mindenestre nyomatékosabb, mint az egyszerű választmányi határozat. Sajnáljuk továbbá, hogy a választmány nem tartotta magát a közgyűlés utasításához, a mely úgy szólt, hogy a kisebb, 100,000-ig terjedő, építési költséggel előirányzott terve-

zéseket adja ki gyorsan megbízás útján a munkanélküli hivatott építészeknek, mert ma nincs idő a rendezetlen pályázatok ügyét feszegetni, hanem gyorsan munkát adni; hiszen maga a választmány hangoztatja, hogy az építészek létfeltételeikben vannak megtámadva.

Kár volt a választmánynak a felirat szerkesztésével titkolódnia, mert ha az építészeknek mód nyújtott volna — a mint azt nemcsak az illem, de a kötelesség is parancsolja — a felirat tervezetbe beletekinteni, semmiesetre sem engedték volna azt, hogy a választmány eltérjen a közgyűlés — a mely utóvégre a szuverén — utasításától.

Kár ilyeneket tenni; mert az ilyen dolgok a kar tekintélyét aláássák és szitják az elégedetlenséget.

A választmány — és nem a közgyűlés — felirata következőképen hangzik:

Az évek óta tartó szomorú közgazdasági viszonyok és ezek természetes következményeként az építkezés terén uralkodó általános pangás az építkezések szellemi munkásait, az építészeket, a legérzékenyebben érintik, a kik fáradságos tanulmányokon alapuló munkájuk után élnek és csak ennek gyümölcséből tehetnek eleget állampolgári kötelezettségeiknek.

Napról-napra növekszik azoknak a kartársainknak a száma, a kik eddig szellemi fáradozásaik révén az építőipar egyes ágainak a fejlődését biztosították és ezzel valamennyi iparosnak jólétét nyújtották, ma pedig maguk is létföltételeikben vannak megtámadva.

E nyomasztó viszonyokon a magas kormány bölcs elhatározással, állami építkezések végrehajtása által óhajt segíteni. Ez azonban a szellemi munkásoknak — az építészeknek — a szomorú helyzetét csak akkor könnyíthetné, ha a különben is korlátolt számú építkezések alapját képező tervek szerkesztésében, minden egyes esetben, minél többnek részt venni alkalma nyílne.

Erre legalkalmasabb a tervpályázati eljárás, a szabad verseny, mely nemcsak a legbiztosabb és legszebb módja a munkamegosztásnak, a mennyiben csakis a pályázat nyújt alkalmat arra, hogy ugyanegy föladattal minél többen és pedig mindazok foglalkozzanak, a kik magukban tehetséget és képességet éreznek; de ez a verseny az építetőre nézve is csak a legjobb eredményekkel járhat, mert kiválaszthatja és fölhasználhatja a pályá-

zóktól följánlott eszmék legjobbjait; végre pedig az állam magasabb szempontjából rendkívüli fontosságú az a körülmény, hogy a verseny az építőművészet fejlesztésének is egyik leghathatósabb eszköze, a midőn a hivatottak erejüket egy es ugyanazon építőművészeti föladat megoldásában komolyan összemérik.

Különösen a középületekre, a közpénzen létesítendő és közcélokat szolgáló építményekre nézve lép a tervpályázat fontossága előtérbe, a midőn a lehetőség szerint biztosítandó siker a hatóságok felelősségét is érinti, másfelől pedig az illetékes állampolgárok bizonyos mértékig joggal várhatják az alkalmat, a mikor erejükhöz mérten a köz érdekében közreműködhetnek.

Ezek rövid szavakba foglalva azok az okok, a melyek egyesületünket, mint a magyar műszaki kar tagjainak összeségét — most már a közvetlen szükség által is hajtva — arra indítják, hogy — mint ezelőtt nem egyszer — újra fölemelje szavát és mély tisztelettel kérje Nagyméltóságodat, kegyeskedjék a jövőben kivétel nélkül minden középület tervét pályázat útján szereznia be és ezzel minden erre hivatottnak módot adni, hogy ereje révén munkához juthasson, az elfoglaltság aránya pedig az illetékes tényezők közt természetes úton kiegyenlíthető.

A közel mult napokban megnyugvással és a jövőbe vetett reménnyel értesültünk a magas kormány egyes tagjainak nyilatkozatairól, melyekben biztosítékot nyertünk arra, hogy az állami építkezések tervei a jövőben az általunk annyira ajánlott nyilvános pályázatok útján fognak beszerzettetni.

A középítménynek terveinek nyilvános pályázatok útján való beszerzése egyébiránt a közhatóságokra bizonyos könnyítésekkel is járna, mert ez esetben a kebelbeli műszaki hivatalok hatásköre jelentékenyen szűkebb keretek közé szorítható, a mennyiben ezek teendői az előmunkálatokra és az ellenőrzésre volnának korlátozhatók, a mi e hivataloknak különben is legfőbb föladata és a mely korlátozás a közigazgatás egyszerűsítésének elvével is összhangban van.

E kérdésünkhöz, melyet tovább részletezni talán fölösleges, hozzá kell fűznünk azt, hogy a nyilvános pályázatok sikerének biztosítékát első sorban a program helyes és határozott alakban való kidolgozása adja meg, a melynek össze-

állítására természetesen az erre hivatott műszaki hivatalok teendői közé tartozik. Csak a jó program mutatja tisztán a célt, melyet a pályázók elé tűzve, azokat tétovázás nélkül elérni törekedhetnek.

Oly, aránylag ritka esetekben, mikor a tervbe vett építmény részletes programja, a műrendkívülisége, vagy egyéb sajátos körülményeknél fogva, előre tüzetesen meg nem állapítható, vagyis általában a nagy, elsőrendű művészi kiképzést igénylő feladatokra az eszmei pályázatoknak a külföldön is bevált intézményét ajánljuk, a melyek a végleges megoldást előkészíteni, arra alapeszmét nyújtani vannak hivatva. Ez ugyan némi időhaladékkal van összekötve, de a nagy feladatokban az elhatározás úgy sem esik meg máról holnapra; ily eszmei pályázatokra tehát idő mindig van elég és kell is elegendő időt engedni.

Nem kisebb fontosságot tulajdonítunk annak, hogy minden pályázaton a bíráló-

bizottság egyrészt kizárólag szakértőkből állíttassék össze, másrészt, hogy a bírálók nevei már a pályázati hirdetményben közöltessenek; a zsűry tagjait ismerve és ha tudják, hogy műveik fölött szakemberek mondanak bírálatot: a pályázók tiszta ambíciótól vezéreltetve dolgozhatnak és már eleve megnyugvással tekintenek a szellemi mérkőzés döntése elé.

Az építészeti kar minél általánosabb taglalkoztatása, a művészeti érzéknek minél izmosabb kifejtése és első sorban az ifjabb erők érvényre juttatása: mindezek mellettünk szólnak.

Ismerve a nehézségeket, melyek a változott elveknek teljes érvényre jutása elé gördülnek, hazafiúi kötelességet teljesítünk, midőn kérésünket és javaslatainkat Nagyméltóságodnak bölcs elhatározása alá bocsátva, azt sem mulasztjuk el, hogy önzetlen közreműködésünket Excellenciádnak följajánljuk és kérjük, hogy azt a legteljesebb mértékben igénybevevni kegyeskedjék.

PÁLYÁZATOK.

TERVPÁLYÁZAT. Hódmező-Vásárhely törvényhatósága új egyemeletes vendéglő és fogadó épület terveinek és költségvetésének elkészítésére pályázatot hirdet. 1. A pályázatban csakis magyar állampolgárok vehetnek részt. 2. A jeligével és lepecsételt jeligés levéllel ellátott pályaművek legkésőbb 1902. évi október hó 1-ső napjáig bezárólag Hódmező-Vásárhely város polgármesteri hivatalához nyújtandók be; elkésve érkezett pályamunkák csak az esetben bocsáttatnak bírálat alá, ha a postai szállítólevél tanúsága szerint még a jelzett határidő eltelte előtt postára tették. 3. Az épület helyzetrajza, a részletes pályázati program és feltételek a város mérnöki hivatalában megtekinthetők, vagy az ezért jelentkezőknek azok másolatban megküldetnek. 4. A beérkezett pályaműveket 7 tagú bírálóbizottság fogja megbírálni, melynek tagjai a város polgármesterének elnöke alatt az építési tanácsnok, a város főmérnöke vagy helyettese, a törvényhatósági bizottság két szakértő tagja és a Magyar Mérnök- és Építész-egylet által kiküldött két (2) tag. 5. Pályadíjak: I-ső díj 1400 korona, II-dik díj 800 kor. 6. Az I-ső pályadíj olyan műnek adatik ki, a mely az építési programnak mindenben megfelel és építésre úgy a tör-

vényhatósági közgyűlés mint a m. kir. belügyminiszter által — habár csekélyebb módosítással — elfogadtatik és helyben hagyatik; megjegyeztetvén, hogy a netáni módosításokat az első díjat nyert pályamű szerzője díjtalanul lesz köteles végezni. Az építés és művezetésre nézve pedig a város magának a külön egyezkedési jogot fentartja. 7. A pályamunkák a megbírálás után a bírálati jegyzőkönyvvel együtt 2 hétre a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben közszemlére lesznek kiállítva; aztán pedig a nem díjazott pályamunkák kellő igazolásra a fe bontatlan jeligés levéllel együtt a beküldőknek visszaadtnak, a díjazott tervek a város tulajdonai maradnak. Program. Az épület egy emeletesre tervezendő és benne következő helyiségek legyenek: A) Pincében: 1. Egy tágas borpince. 2. Kellő szigetelésű jégpince 60 m³ jég részére. 3. Zöldség-pince. 4. Kézi pince. 5. Tüzelőanyag-pince. B) Földszinten: 1. Egy kávéház helyiség körülbelül 250 m² alapterülettel. 2. Egy étterem helyiség körülbelül 150 m² alapterülettel. 3. Egy sörcsarnok körülbelül 150 m² alapterülettel. 4. Egy vendéglős lakás, 2 szoba, készletkamra (fehérnemű és edényraktár). 5. Főzőkonyha, tálaló és mosogatóhely, kávékonyha, söntés, éleskamra, klosetek fér-

fiak és nők számára, cseléd- és pincérszoba. 6. Előcsarnok, főlépcsőház, mellékfeljárt. C. Az emeleten: 1. Egy 500 m² alapterületűnél nem kisebb hangverseny- és táncterem páholyokkal ellátva, a szükséges mellékhelyiségekkel u. m. körülbelül 75 m² területű cukrászda, férfi- és női ruhatárak, illetőleg toilleszoba, klosettek. 2. 12—20 darab vendégszoba, melyek között $\frac{1}{3}$ rész két-két ablakos, azaz közel 30 m² alapterületű, $\frac{2}{3}$ rész pedig egyablakos, azaz közel 18 m² alapterületű (a legszükségesebb mellékhelyiségek, mint a vendéglős lakása, cselédszoba, klosett, esetleg szintén az emeletre helyezhető). Az épület költségei 210 000, azaz: kettő-

száztizezer koronánál többre nem rúghatnak. Kivántatik a pince, földszint és az emelet alaprajza 1 : 200, 2 homlokzat 1 : 100, az épület szerkezetének megértésére szükséges 2 metszet 1 : 100, ezekben a nagyterem úgy hossz- mint keresztmetszetben ábrázolandó, esetleg további metszetrájz 1 : 200 mértékben. Kivántatik továbbá műleírás és egy méretkimutatással ellátott részletes költségvetés, mely költségvetés alapján úgy az árlejtés megtartása, valamint a végelszámolás megejthető legyen. Ez utóbbi körülménynél fogva tehát a pályadíj kiadásakor nemcsak a tervek, hanem a költségvetés is szigorú bírálat alá fog vétetni.

VEGYESEK.

MAGYAR TECHNIKUSOK KONGRESSZUSA. 1896-ban elhatározta az akkor együtt volt 1900 magyar építész és mérnök, hogy évek múltán újra gyűlést tartanak. A gyűlést most hívja össze a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet a következő felhívással: Magyarország technikusai! Az 1896. évben tartott magyar technikus-kongresszus határozata értelmében újra tanácskozássra hívunk össze benneteket, hogy a nemcsak karunkat, de nemzetünk boldogulását is mélyen érdeklő kérdésekben megnyilatkozhassék a szakértelem és irányt jelöljön a közvélemény alakulásának. A technikus nevelése szellemi tulajdonjoga, szárazföldi és vízi utaink fejlesztése, egyéb föladatakkal együtt a szakértelem közreműködése nélkül nem oldhatók meg, de melyeknek széleskörű tárgyalása készítheti csak elő a sikert és elégítheti ki a mindannyiunktól érzett szükségletet. Jöjjetek, hogy szavunk minél hatalmasabb, hangosabb lehessen. Szavunknak csak akkor lesz súlya, ha a műszaki tudományok minden ága valamennyi képviselőjének a szava lesz. Jelenjünk meg tehát mindannyian Budapesten f. é. szeptember 28. és 29. napján a második magyar országos technikus kongresszuson! HIERONYMI Károly v. b. t. t. díszelnök; CZIGLER Győző, K. dr. LIPTHAY Sándor műegyetemi tanárok; LUDVIGH Gyula, a M. Á. V. vasutak elnöke.

FELSŐ ÉPÍTŐ-IPARISKOLA Budapesten rendszeres tanfolyamán a jövő iskolai évre való beírást szeptember 1-től 5-ödikéig tartják. Az intézetben a tanítás három évig tart.

A végzett tanulók kőműves, kőfaragó-mesterek lehetnek, jelentkezhetnek az építőmesteri vizsgálatra, végre joggal bírnak az egyéves önkéntességre. Díjak: beíratási díj 4, tandíj felvévenként 20 és szertári biztosíték egész évre 6 korona. A jelentkezésnél szükséges iratok: 1. Keresztévél vagy születési bizonyítvány (15 évesnél fiatalabbak nem vehetők fel.) 2. A négy középiskolai (polgári, realiskola vagy gimnázium) osztályról szóló bizonyítvány. 3. Ujraoltásról szóló orvosi bizonyítvány. 4. Iparhatóságilag hitelesített bizonyítvány arról, hogy a jelentkező mennyi ideig s melyik építő-iparágban dolgozott (legkevesebb elfogadható gyakorlat 2 hó). Bővebb fölvilágosítást készséggel ad az igazgatóság VII., Csömöri-ut 74. szám.

MUNKÁSHÁZAK. Békés-Gyuláról írják: DARANYI IGNÁC földművelésügyi miniszter LUKÁCS GYÖRGY főispán előterjesztésére 20.000 k.-nát engedélyezett Békés vármegyének munkásházak létesítésére. Hódmezővásárhelyen még a folyó évben 50 munkásház fog elkészülni és rendeltetésének átadatni 30.000 korona költséggel. A munkásházakat jó magaviseletű szegény munkások családjai kapják és azért 12 éven át évi 50 koronát kell fizetniök. Tizenkét év leteltével a ház az illető munkáscsalád tulajdonába megy át.

BÉCS ÉPÍTÉSI MOZGALMA. Ez év április havában Bécsben 52 drb. épület felépítése lett bevégezve. Ez a 52 drb. építmény eloszlik: 18 drb. új építményre 3 drb.

átépítésre, 27 drb. toldalék hozzáépítésre és 4 drb. felépítményekre. Ezek szerint tehát növekedett Bécs városa 21 drb. új épülettel és pedig: 1 drb. földszinti, 4 drb. egyemeletes, 7 drb. kétemeletes, 4 drb. háromemeletes és 5 drb. négyemeletes épülettel. Ez által lakás keletkezett és pedig: 4 drb. pincesoros, 22 drb. földszinti, 40 drb. elsőemeleti, 40 drb. másodemeleti, 47 drb. harmadik emeleti és 20 drb. negyed emeleti lakás. Ez a 179 drb. lakás tartalmaz: 296 lakószobát, 129 drb. lak-kamrát, (cabinet), 57 drb. elő szobát és 180 drb. konyhát. Ez épületek ellenében el lett bontva: 37 drb. egész épület, vagy épületrész és pedig: 13 drb. földszinti, 12 drb. egyemeletes, 3 drb. kétemeletes és 1 drb. háromemeletes épület. A bontások következő okok miatt lettek eszközölve: 20 drb. átépítés, 7 drb. utca szélesítés és ezek közül 6 drb. a Duna szabályozása folytán. A mint tehát látszik Bécsben nagyobb az építkezés mint Budapesten.

KIRAKATI ÜVEG VÉDELME a befagyás ellen. Ha a kirakat üvegtáblákat belül és kívül kevés vízzel hígított glicerinnel jó bekenjük, úgy az fagymentes. Ha ehhez a keverékhez még 26 rész borszeszt teszünk, úgy az még jobban elősegíti ennek a szernek használhatóságát.

ÉPÍTKEZÉSEK LIPTÓ-RÓZSAHEGYEN. A rózsahegyi róm. kat. egyház község a régi templomát kibővített és alapjától átalakította. A munkálatokat már is megkezdte KRÓNER JÁNOS rózsahegy-i jóhirű építész, a ki a templom terveit is készítette. Az építési költségek 100.000 koronára rúgnak. Ugyancsak KRÓNER JÁNOS egyéb építésekén kívül épít még egy pénzintézeti házat is, melynek építési költségei 60.000 koronát tesznek ki s így nevezett építész vállalatai Rózsahegy-en meghaladják a 200.000 koronát.

MÁSOLÓ PAPIROS. Ha indigokarmint, vagy ultramarint zöld szappannal jól elkeverjük és ezt éles kefével vékony, de erős papírosra felkenjük, jó kopirozó papírost nyerünk. Fekete színű papíros készítéséhez finom kinruszt, vagy elefántcsont feketét veszünk.

A TEMESVÁRI PIARISTA FŐGYMNASIUM ÉPÍTÉSÉT még az idén megkezdik, mert a város és a miniszter által rendelkezésre bocsátott összeg, kiegészítve DESSEWFFY

SÁNDOR püspök 60,000 koronás adományával fedezi, a 480,000 koronás építési költséget.

ÁRVAHÁZ ÉPÍTÉSE Zomborban. Bács-Bodrogh vármegye múlt hó 28-án tartott közgyűlése elhatározta, hogy a vármegye rendelkezésére álló alapból 300,000 korona készpénzt, építési telket és 100 hold földet ajánl fel egy 200 árva befogadására szolgáló megyei árvaház építésére.

GÉP ÉS KAZÁNHÁZ ÉPÍTÉS. A fővárosi tanács a kőbányai vízvezetéki medencék területén gép és kazánházat épített. A munkák költségelőirányzata körülbelül 210.000 korona.

A KÖZPONTI VÁROSHÁZ átalakítását Budapesten teljesen befejezték. Az összes átalakítási munkák 1.800,000 koronába kerültek.

ÚJ ALAGUT A THEMSEN ÁT. A napokban nyitják meg Londonban azt az új alagutat, melyet a London grófsági tanács a Themse alatt építtetett. Ez a negyedik alagut a Themse alatt. Az alagut Greenwich és Millwall városrészeket köti össze. Építése három millió koronába került. Hossza 1,217 láb, szélessége 11 láb. Az alagut, mely csak gyalogjárók részére készült, 60 lábnyi mélységben vezet a víz színe alatt.

A PIZAI TORONY veszedelme. A velencei kampanile összeomlása óta az összes régi tornyokat megvizsgálták és e vizsgálatnak megdöbbentő eredménye volt. Pizában, a híres harangtoronyon, a harmadik emelet magasságában, veszedelmes repedéseket vettek észre. Lukában a St. MICHEL templom harangtoronyán szintén fenyegető repedéseket konstataáltak. Veronában a San GIROLAMO kolostor harangtornya meg van repedve és a régi római színház is olyan állapotban van, hogy a mellette levő házból kiköltöztették a lakosságot és a környéket elzárták. Trevizóban megszüntették a harangozást és a harangtorony felső részét le fogják rombolni.

ÚJ SZIGETELŐANYAGOT talált fel dr. BASENAU, melynek főalkatrészeit aszfalt és petroleum képezik. Ugy állítják elő, hogy az aszfaltot — a levegő távoltartásával — olvadási pontja felett fekvő hőmérsékletnél, ecetsavas aluminium oldat, valamint alkali és gyanta hozzáadása mellett petroleummal bensőleg keverik.

Árlejtési hirdetmény.

A zágrábi m. kir. posta és távirdaigazgatóság részére létesítendő két emeletes épület felépítése alkalmával teljesítendő: föld, kőműves és elhelyező különleges építő és kőpadló burkolat, kőfaragó, cserépfedő, bádogos, ács, aszfalt és facement burkolat, fapadló, asztalos, lakatos, mázoló, szobafestő, üveges, vas, központi fűtés, zománcos agyagok, vízvezeték és csatornázási munkák szállítása illetőleg elkészítésére a következő feltételek mellett nyilvános árlejtés hirdettetik:

1. Ezen árlejtésben részt vehet mindazon szakértő hazai iparos és vállalkozó, a ki üzletének gyakorlására hatósági engedéllyel bír.

2. **Ajánlat mindegyik munkacsoportra csakis egyenkint külön-külön tehető.**

3. A munkákra vonatkozó munkakivonatok és ajánlati minták vállalkozók rendelkezésére bocsáttatnak és kötelesek abba egységáraikat beiktatni, a végösszegeket pedig úgy számjegyekkel mint betűkkel kiírni; csakis azon ajánlatok fognak figyelembe vétetni, melyek a kiszolgáltatott eredeti íveken tétettek.

4. Az egy koronás bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok legkésőbb

f. évi szeptember hó 10-én déli 12 óráig

a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium segédhivatalának igazgatóságánál nyújtandók be.

5. Később érkezett, távirati úton küldött vagy utóajánlatok figyelembe nem vétetnek.

6. Tartozik ajánlattevő vállalkozó az általános feltételek 6. §-a szerint az ajánlati összeg **5%-ának megfelelő bánatpénzt** az ott körülírt módozatok és kikötések mellett **a budapesti m. kir. posta és távirdaigazgatósági pénztárba az ajánlat benyújtása előtt letenni és az erről szóló nyugtát az ajánlathoz csatolni.** Készpénz vagy értékpapíros az ajánlathoz bánatpénzül nem csatolható.

7. Fentartom magamnak azon jogot, hogy az ajánlattevő vállalkozók közül a jutányosság szem előtt tartása mellett, a munka végrehajtásával azt a vállalkozót bízam meg, ki annak jó és helyes teljesítésére már eleve is a legtöbb biztosítékot nyújtja, vagy hogy esetleg a benyújtott ajánlatoktól egészen el is tekinthessek.

8. A munkákra vonatkozó általános és különleges feltételek, valamint **a tervek Zágrábban a kir. posta és távirdaigazgatóságnál a hivatalos órák alatt továbbá Budapesten SÁNDY GYULA és FÖRK ERNŐ tervező építészeknél (II. ker. TOLDI FERENC-utca 20. szám) naponta délután 3—6 óra között megtekinthetők**; ugyanott fognak az ajánlati minták és munkakivonatok munkanemenként egy koronáért a jelentkező vállalkozóknak kiszolgáltatni.

Budapest, 1902. évi augusztus hó 2-án.

Kereskedelemügyi m. kir. miniszter.

Árlejtési hirdetemény.

Az Aradi és Kun-Félegyházai állami tanítóképezdek és melléképületeinek; és pedig: az Aradira összesen 288,989 korona 71 fillérrel, a Kun-Félegyházaira pedig összesen 312,538 korona 40 fillérrel előirányozott: föld-, kőműves, elhelyező-, kőfaragó-, vas-, ács-, cserépfedő-, bádogos-, burkoló-, padozati-, asztalos, lakatos-, mázó-, üveges-, szobrász-, kárpitós-, szobafestő-, kályhás-, vízvezeték-, csatorna-, árnyékszék-berendezési munkák elkészítése illetőleg szállítása iránt a következő feltételek mellett nyilvános árlejtés hirdettetik:

1. Az árlejtésben résztvehetnek mindazon szakértő hazai iparosok vagy vállalkozók, kik üzletük gyakorlására hatósági engedéllyel bírnak.

2. Ajánlat építkezések szerint külön-külön az összes munkákra egyes munkacsoportokra vagy pedig munka nemenként külön-külön is tehető. Az ajánlatok borítékjain világosan megjelölendő, hogy az melyik építkezésre vonatkozik.

3. A munkákra vonatkozó munka-kivonatok és ajánlati minták rendelkezésre bocsátatnak a vállalkozóknak, kik kötelesek egységáraikat azokba beiktatni: a végösszegek pedig úgy számjegyekkel, mint betűkkel, a kiszolgáltattott eredeti íveken tüntetendők fel.

4. Az 1 koronás bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok legkésőbb

f. évi augusztus hó 25-ike déli 1 óráig

a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium segédhivatali főigazgatójánál (Hold-utca 16 sz.) nyújrandók be.

5. Későn érkezett, távirati uton küldött vagy pedig utóajánlatok figyelembe nem vétetnek.

6. A beadott ajánlatok a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium kebelében f. évi augusztus hó 26-ika déli 11 órakor (V., Vadász-utca 33. III. 13.) nyilvánosan felbontatnak.

7. Tartoznak ajánlattevő vállalkozók az általános feltételek 6. §-a szerint, az ajánlati összeg 5%-nak megfelelő bánatpénzt az ott körülírt módozatok és kikötések mellett a budapesti IX. ker. m. kir. állampénztárnál, vagy pedig az aradi, illetőleg a kun-félegyházai m. kir. adóhivatalnál az ajánlat benyújtása előtt letenni és az erről szóló nyugtát az ajánlathoz csatolni. Ajánlathoz készpénz vagy értékpapir bánatpénzzül nem csatolható.

8. Fentartja magának a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter azon jogot, hogy az ajánlattevő vállalkozók közül a jutányosság szemelött tartása mellett a munka kivitelével és végrehajtásával azt a vállalkozót bizza meg, ki a jól és helyesen készített munkák teljesítése iránt már eleve is legtöbb biztosítékot nyújtani képes.

9. A munkára vonatkozó általános és különleges feltételek s tervek HERCEGH ZSIGMOND és BAUMGARTEN SÁNDOR építészeknél (Budapest, VIII. ker., Köztemető-út 4. szám naponta délután 3—5 óra között megtekinthetők és ugyanott fognak az ajánlati minták és munkakivonatok a jelentkező vállalkozóknak kiszolgáltattani.

Az aradira vonatkozó tervek másolati példányai az aradi m. kir. államépítészeti hivatalnál, a Kunfélegyházaira vonatkozó pedig az intézet igazgatóságánál ugyan-csak megtekinthetők.

Budapest 1902. évi július hó 30-án.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól.